

## **ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СТАРШИХ КЛАСАХ**

*Статтю присвячено використанню інтерактивних методів навчання української мови в старших класах. У ній виділені критерії застосування інтерактивних методів навчання в старших класах; з'ясовані основні ознаки інтерактивних методів навчання української мови.*

*Clause is devoted to use of interactive methods of training of the Ukrainian language in the senior classes. In it the criteria of the use of interactive methods of training in the senior classes are allocated; the major importances of interactive methods of training of the Ukrainian language are determined.*

Сучасний життєвий простір формує соціальне замовлення, що полягає у вихованні високоосвічених творчих особистостей, які б могли застосувати і вдосконалювати набуті знання в будь-якій життєвій ситуації. З цього випливає головна мета педагогічної діяльності, що полягає в спрямуванні навчально-виховного процесу на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенційних можливостей та здібностей кожного учня.

Розв'язання цих проблем можливе лише на основі запровадження нових педагогічних технологій, спрямованих на розвиток творчих сил, здібностей та нахилів особистості. Для організації ефективної навчально-виховної роботи вчителю треба звернутися до застосування інноваційної діяльності, що передбачає застосування ефективних методів навчання.

Дослідженню інтерактивних методів присвячено студії вітчизняних педагогів Л. Пироженко, О. Пометун, Л. Щербини та інших. Застосування інтерактивних методів навчання на уроках української мови описано в роботі Л. Варзацької, Л. Кратасюк. Використання інтерактивних методів навчання в старших класах природничо-математичного профілю висвітлено О. Горошкіною. Однак відсутні системні дослідження, у яких було б визначення своєрідності застосування інтерактивних методів у навчанні української мови, їх місце, значення, виділено їх переваги, недоліки, що давало б змогу вчителям-словесникам ефективно використовувати інтерактивні методи на уроці.

Мета статті полягає у спробі визначити роль, місце, значення інтерактивних методів навчання української мови в старших класах.

Завдання полягають у висвітленні своєрідності використання інтерактивних методів навчання української мови в старших класах; виділенні критеріїв застосування інтерактивних методів навчання в старших класах; з'ясуванні основних ознак інтерактивних методів навчання української мови.

Логіка дослідження вимагала з'ясування суті ключових понять, зокрема інтерактив, інтерактивне навчання, інтерактивний метод.

Слово “інтерактив” походить з англійського від слова “interact”. Словник іноземних мов визначає “inter” – це “взаємний”, “act” – “діяти” [6: 67]. З цього випливає: інтерактивний означає такий, що здатний взаємодіяти або знаходиться в режимі бесіди, діалогу з ким-небудь (учителем, іншими суб'єктами навчального процесу) або чим-небудь (комп'ютером). Отже, інтерактивне навчання – це діалогове навчання, під час якого здійснюється взаємодія вчителя і учня, учня та учнів.

Використання інтерактивних методів навчання сприяє розвитку комунікативних умінь і навичок учнів, їхньої пізнавальної діяльності, установленню емоційних контактів між учасниками навчально-виховного процесу.

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності з цілком конкретною метою. Одна з таких цілей – створення комфортних умов навчання, таких, за яких учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним сам процес навчання.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес організований таким чином, що практично всі учні виявляються залученими до процесу пізнання, вони мають змогу дискутувати з приводу того, що вони знають і думають. Спільна діяльність учнів у процесі пізнання, засвоєння навчального матеріалу означає, що кожен вносить свій особливий індивідуальний внесок, іде обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Причому відбувається це в атмосфері доброзичливості та взаємної підтримки, що дозволяє не тільки одержувати нові знання, а розвиває пізнавальну діяльність.

Як зазначають Л.Варзацька, Л.Кратасюк, інтерактивні технології на уроках української мови є важливим складником особистісно зорієнтованого розвивального навчання. Учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчально-виховного процесу. Вони спільно визначають *мету діяльності, об'єкт, суб'єкт, засоби діяльності, результати навчання*. Під час такого спільного пошуку здійснюється обмін думками, знаннями, способами діяльності, унаслідок чого відбувається рефлексія, оцінювання здобутих результатів. Учні усвідомлюють, чого вони досягли на певній сходинці пізнання, що вони знають, уміють, як виражають своє емоційне ставлення до об'єкта навчання, як збагатився їхній особистісний досвід творчої діяльності [1: 5].

Інтерактивна діяльність на уроках української мови припускає організацію й розвиток діалогового спілкування, що веде до взаєморозуміння, взаємодії, до спільного вирішення проблем. Під час діалогового навчання учні вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, ухвалювати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Для цього на уроках організуються індивідуальна, групова робота, застосовуються дослідницькі проекти, рольові ігри, іде робота зі словниками та іншими джерелами інформації, використовуються творчі роботи. Рольові ігри створюють сприятливий психологічний та емоційний настрій співробітництва вчителя й учнів, розвивають чуттєвий і естетичний потенціал особистості. Головна мета застосування рольових ігор на уроках української мови полягає в розвитку в учнів риторичних здібностей, удосконаленні комунікативної компетентності.

Учасники навчального процесу, за ігровою моделлю, перебувають в інших умовах, аніж у традиційному навчанні. Учням надають максимальну свободу інтелектуальної діяльності, що обмежується конкретними правилами гри. Кожен учень обирає свою роль у грі, моделює проблемну ситуацію, шукає шляхи її вирішення, покладаючи на себе відповідальність за обране рішення. Учитель ознайомлює з правилами гри, дає поради стосовно розподілу ролей, підказки з метою прискорення проведення гри, організації обговорення.

Своєрідна риса інтерактивного навчання – використання власного досвіду учнями під час розв'язання проблемних питань. Їм надається максимальна свобода розумової діяльності при побудові логічних ланцюгів.

Поділяємо думку дослідників О. Пометун та Л. Пироженко про те, що інтерактивне навчання є сукупністю технологій. Автори розподіляють інтерактивні технології на чотири групи залежно від мети уроку та форм організації навчальної діяльності учнів:

- інтерактивні технології колективно-групового навчання – технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всього класу;
- інтерактивні технології кооперативного навчання (організація навчання у малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою: робота в парах, карусель, робота в малих групах, акваріум тощо);

- технології ситуативного моделювання – побудова навчального процесу за допомогою залучення учня до гри, передусім ігрове моделювання явищ, що вивчаються;
- технології опрацювання дискусійних питань – широке публічне обговорення якогось суперечливого питання [3: 10].

На уроках української мови в старших класах здебільшого використання інтерактивних технологій кооперативного навчання, зокрема робота в малих групах, у парах та технологіях ситуативного моделювання, передусім ігрове моделювання явищ. Вони дають змогу учням розв'язувати складні проблеми, звільняючи учня від звичної ролі спостерігача у навчальному процесі. В інтерактивному навчанні учні навчають один одного. Робота в парах дає учням змогу висловлювати думки, обмінюватися ідеями в групі, лише потім виступати перед класом. Під час роботи в парах можна виконувати такі вправи: обговорити завдання, короткий текст; узяти інтерв'ю, визначити ставлення партнера до того чи іншого питання; зробити критичний аналіз роботи один одного тощо.

На думку І.Я. Жорової, ефективність упровадження інтерактивного навчання забезпечується організацією навчального процесу, яка складається з кількох етапів.

На підготовчому етапі формуються мікрогрупи. При цьому вчителю необхідно врахувати позитивний емоційний стан мікрогрупи, готовність учасників до співпраці під час вирішення навчальної проблеми, яка повинна спонукати учнів до пошукової діяльності, обміну власним досвідом, думками, розвивати вміння та навички самостійно працювати. У процесі спілкування учні виявляють не тільки знання предмета, а й уміння узагальнювати.

Наступний етап – презентація групових рішень – може бути організований по-різному, залежно від характеру взаємодії учасників груп (спільно-індивідуальна, спільно-послідовна, спільно-взаємодіюча). Спільно-індивідуальна форма передбачає представлення результатів власної діяльності кожного учасника, обговорення та вибір доцільного варіанта. При спільно-послідовній – результат діяльності кожної групи є фрагментом, необхідним для побудови загальної відповіді. Спільно-взаємодіюча форма зумовлює вибір певних аспектів групових рішень, на основі яких приймається колективне.

На підсумковому етапі учні оцінюють, наскільки вдалося створити атмосферу співробітництва у групі, підбивають підсумки виконаної роботи [3: 10].

У роботі вчителів усе частіше використовуються такі інтерактивні методи, як “Мозковий штурм”, “Мікрофон”, “Ток-шоу”, “Суд” та ін.

Так, метою методу “Ток-шоу” є формування в учнів умінь публічного виступу та дискутування. Перевага цього методу полягає в тому, що учні привчаються відстоювати власну думку, дискутувати, ставити запитання. Учитель виконує роль ведучого: він оголошує тему дискусії, запрошує висловитися з порушеної проблеми “запрошених гостей”, надає слово “глядачам”, які можуть висловити власну думку або поставити запитання “запрошеним”. Ведучий має право поставити власні запитання, зупинити учня, який висловлюється.

Метод “Мікрофон” дає змогу висловити думку кожному учневі, відповідаючи по черзі на поставлене запитання. При цьому необхідно дотримуватися таких правил: говорити має право лише той учень, у якого в руках символічний мікрофон; відповіді не коментуються й не оцінюються зразу; у класі повинна бути повна тиша, коли хтось висловлюється. Не всі учні з першого разу братимуть “Мікрофон”, тому можна дозволити повторити вже сказане або сказати щось від себе. Цікавими для старшокласників є теми: “Школа моєї мрії”, “Пора прощання з дитинством”, “Професія – поклик душі”, “Якби я був директором школи”, “Є в коханні і будні, і свята” та ін.

Для старшокласників цікавим і корисним є метод “Навчаючи вчуся”, оскільки дає змогу залучити учнів до різних видів мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, письма, аудіювання. Після оголошення теми, мети завдань уроку вчитель роздає учням картки із завданням: самостійно ознайомитися з інформацією, що міститься на картках, щоб зрозуміти

її та передати в доступній формі іншим. Таким чином учні залучаються до читання мовчки, у процесі передачі інформації – до говоріння, письма, аудіювання.

О.Пометун визначає, що інтерактивними можна вважати методи навчання, які здійснюються шляхом активної взаємодії учнів у процесі навчання. Вони дають змогу на основі внеску кожного з учасників процесу навчання у спільну справу отримати нові знання й організувати спільну діяльність від окремої взаємодії до широкої співпраці [5: 11].

Отже, організація інтерактивного навчання в старших класах передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор. Спільне розв'язання проблеми до відповідної ситуації. Ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу вчителю стати лідером учнівського колективу.

Таким чином, інтерактивне навчання розвиває комунікативні уміння і навички, допомагає встановленню емоційних контактів між учнями, забезпечує виховне завдання. Використання інтерактивних методів надає можливості для організації ділової співпраці з метою вирішення поставленої проблеми.

Звичайно, у межах однієї статті важко висвітлити роль інтерактивних методів навчання, бо кожен з методів потребує чіткого поетапного виконання з обов'язковим прогнозуванням результатів навчання.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у розробці методичних посібників для вчителів з проблем використання інтерактивних методів навчання.

#### **ЛІТЕРАТУРА:**

1. Варзацька Л., Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади // Дивослово. – 2005. – № 2. – С. 5-18.
2. Горошкіна О.М. Інтерактивні методи навчання української мови // Освіта Донбасу. – 2004. – № 2. – С. 29-34.
3. Іванішева С. Форми та методи інтерактивного навчання // Початкова школа. – 2006. – № 3. – С. 9-11.
4. Крамаренко С.Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Відкритий урок. – 2002. – № 5-6. – С. 7-10.
5. Пометун О. Активні й інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С.10-15.
6. Суворова Н. Интерактивное обучение: новые подходы // Дайджест “Школа-парк”. – 2002. – № 1. – С. 67-69.

**УДК 373.5.016:53**

**С.М. Стадніченко**

### ***ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ УМІНЬ РОЗУМІННЯ НАВЧАЛЬНОГО ТЕКСТУ***

*У статті розглянуто способи формування умінь розуміння навчального тексту. Виділено прийом, що полягає в аналізі змісту та побудові структурно-логічних схем.*

*In this article the expedients of formation of skills of understanding of the training text are considered. The reception of the analysis of the content and drawing up of a structural and logical schemes is allocated.*

Завдання навчити учнів розуміти навчальний текст має важливе значення для забезпечення неперервної освіти протягом усього життя людини. Спрямованість освітньої практики на комунікативну та інформаційно-сміслову компетенції як результат навчання викликає необхідність формування в учнів нового стилю мислення і базових якостей особистості, що забезпечать високий рівень сприймання, розуміння та об'єктивності підходу